

יום השואה תשע"ו

כתב ערך ועיבד אמיר לביא

פתיחה

דבר המנהלת

השנה ימלאו שמונים שנה לאולימפיאדת ברלין. האולימפיאדה, האירוע הספורטיבי הגדול מכולם שהומצא ביוון העתיקה, הייתה מאז ומתמיד סמל לחירות ושוויון של בני אדם מלאומים שונים. ערכי אהבת האדם ואהבת הספורט הודגשו במהלך האירועים הספורטיביים. וכל אדם לא משנה מאיפה הגיע יכול היה להגיע לפסגת ההישגים האנושיים ולעמוד על דוכן המנצחים בזכות כישוריו, רוח הניצחון והתמדתו.

אבל אולימפיאדת ברלין הייתה גם מפגן ראוות נאצי של מדינה בעלת שלטון חשוך הפוגע בזכויות האדם, שרק שנה לפני כן, בספטמבר 1935 חוקק את חוקי הגזע האנטישמיים, "חוקי נירנברג". אותו שלטון ש-3 שנים קודם לכן הקים את מחנה הריכוז הראשון "דכאו" (1933), תחילה לאסירים פוליטיים והחל מ-1938 גם ליהודים.

נכון, אמנם גרמניה נקבעה כמארחת האולימפיאדה עוד ב-1931, לפני עליית הנאצים, אך השאלה המתבקשת היא איך ייתכן שבעקבות השינויים הקיצוניים שחלו בה, לא מנעו ממדינה כזו מלארח את המשחקים האולימפיים? שאלה שההיסטוריה האנושית תצטרך לתת עליה את התשובה. את האולימפיאדה בשנת 1936 תכנן היטלר כמסע תעמולתי נאצי שנועד להביא להכרה בינלאומית במשטרו ולהסתרת כוונותיו האמיתיות בכיבוש אירופה והשמדת העם היהודי באשר הוא.

השנה נתמקד בסיפורם של הספורטאים היהודים שהתחרו או היו אמורים להתחרות באולימפיאדה על מנת להוכיח שהם אינם גזע נחות, חלקם לא זכו להגיע לכך, חלקם לא הגיעו מתוך מחאה, אחרים אף זכו לעלות על פודיום המנצחים למורת רוחו של היטלר.

נשבענו לעצמנו כי "לא עוד" וחובה עלינו להילחם בתופעת הגזענות ושנאת השונה. ואם נשמר אנחנו את הרוח האולימפית ביחסנו לכל אדם באשר הוא לא נחליק במדרון הגזענות המסוכן, שמאיים על כל חברה המורכבת מגוונים, צבעים ואמונות שונות.

קרייין: להורדת הדגל לחצי התורן הקהל מתבקש לעמוד הקהל מתבקש לעמוד לצפירה ולאמירת ה"יזכור" שתאמר מייד אחר כך.

צפירה

יזכור

יזכור אלהים

את כל הנשמות של כל קהלות בית ישראל בגולת אירופה

שהועלו על מוקד בשנות השואה ת"ש-תש"ה.

ששה מליון אנשים ונשים,

ילדים וילדות,

בחורים ונערות,

זקן וטר,

שנהרגו ונשטבחו באכזריות איומה

ונרצחו ברצח המונים במקומות מגוריהם

בערים, בעירות ובכפרים,

ויתרם הובלו למחנות הרפוז

ונספו במיתות משנות ונוראות,

ונשרפו לאחר בכבשני-האש של מחנות ההשמדה האיומים

בגרמניה ובפולין ובשאר ארצות בידי עם המרצחים הגרמני

יחד עם עוזריו הרוצחים משאר העמים,

שהיו בעצה אחת להשמיד ולהרוג ולאבד את העם היהודי

ולמחות את זכר הנהדות

ולכלות כל אשר בשם ישראל יקרא.

פאנל

שדרן: שלום לכם מאולימפיאדת ברלין. אנחנו עומדים לפני טקס הפתיחה של האולימפיאדה. זוהי האולימפיאדה הראשונה שמצולמת ותשודר באולמות הקרנה מיוחדים ואף תשודר בטלוויזיות ברחבי ברלין.

אתנו נמצא העיתונאי מניו יורק טיימס אדי בולטון, והספורטאי האתלט משתתף אולימפיאדת לוס אנג'לס ג'ורג' סימפסון.

שדרן: אדי. קיום האולימפיאדה בגרמניה הנאצית עורר מחאות רבות ברחבי העולם ובניו יורק התקיימה הפגנה ענקית כנגד השתתפות במשחקים האולימפיים.

אדי: נכון מאד ג'ורג'. הנאצים הודיעו כי הם לא ירשו ליהודים גרמנים להשתתף באולימפיאדה וארצות הברית התנתה את השתתפותה באולימפיאדה בכך שספורטאים יהודים יורשו להשתתף בה. כך גם עשו מדינות נוספות.

ג'ורג' ס.: יש לי חברים יהודים ספורטאים שהחליטו להחרים את האולימפיאדה במחאה על המדיניות האנטישמית של הנאצים. ליליאן קופלנד האלופה האולימפית לזריקת דיסקוס באולימפיאדת לוס אנג'לס שהתקיימה ב-1932 החליטה שהיא לא מצטרפת למשלחת האמריקאית והיא מחרימה את האולימפיאדה. אילו הייתה משתתפת לבטח הייתה משיגה מדליה נוספת.

שדרן: אנו יודעים אגב שבפלשתינה החליטו הספורטאים היהודים להחרים את האולימפיאדה וארגנו בעצמם תחרות משלהם בהשתתפות ספורטאים יהודים מכל העולם. הטקס מתחיל. היטלר עומד לנאום.

נאום הפתיחה של היטלר

היטלר: הקרב הספורטיבי, האבירי מעיר את התכונות האנושיות הטובות ביותר, הוא לא מפריד אלא מאחד את המתחרים בהבנה וכבוד. הוא גם עוזר לחבר בין המדינות ברוח השלום, משום כך אסור לתת לרוח האולימפית למות"

שדרן: נו מה אתם אומרים על הנאום הזה?

אדי: ברור שזה נאום תעמולה שמנוגד לכל מה שהיטלר מאמין בו. הוא רואה בגרמנים הארים את הגזע העליון.

שדרן: אני רוצה להשמיע לכם את רשימת הפעילויות שאסור ליהודים לעשות בגרמניה מאז חוקי נירנברג.

ההקלטה

אדי: אחת הסיבות שהיטלר לא רצה שיהודים ישתתפו במשלחת הגרמנית בגלל שהוא חשש שהם ינצחו וזה יציג את האמונה כי הגזע הגרמני הארי הוא העליון - באור מגוחך.

ג'ורג' ס: יש יהודים רבים ממדינות שונות באולימפיאדה וגם אצנים שחורים אין לי ספק שהם יוכיחו לנאצים את האיוולת שבתורת הגזע. הרי הנאצים רואים גם בשחורים גזע נחות.

השדרן: שימו לב מתחיל הטקס

ריקוד חמש טבעות האולימפיאדה. בתוך הטבעות יימתח סמל מגן דוד צהוב. ברחבי המגרש יהיו קבוצות ספורט שונות שיידמו ענפים שונים. משלב מסוים סרטי מגן הדוד נקרעים ו"היהודים" שבקבוצות נאלצים להיפרד מהן.

שדרן: אני רואה כרגע את מצעד המשלחות ושימו לב כי אלופת גרמניה בקפיצה לגובה היהודייה גרטל ברגמן לא נכללת במשלחת הגרמנית למרות שהיא אמורה הייתה להיכלל בנבחרת כקופצת הטובה ביותר. הנאצים מודיעים כי היא נפצעה בכף רגלה והיא לא תוכל להשתתף.

ג'ורג' ס.: אני רוצה להגיד שהנאצים משקרים. אני אספר לך בדיוק מה עברה הספורטאית גיטל ברגמן בדרך לאולימפיאדה הזו וכמה היא הושפלה.

הכל התחיל ב-1933 כשעלו הנאצים לשלטון

סיפורה של גרטל ברגמן

גרטל ברגמן מתאמנת בקפיצה לגובה כשלפתע נכנס מאמנה האישי

המאמן: גרטל

גרטל: כן המאמן.

המאמן: אני נאלץ להוציא אותך מהנבחרת.

גרטל: מה? איך זה יכול להיות. אני הקופצת הכי טובה בנבחרת ההתעמלות שלך בקפיצה לגובה. אני קבעתי שיא גרמני לפני שנתיים ב-1931. ואני אפילו מועמדת בטוחה למדליה לאולימפיאדה הבאה בברלין.

המאמן: גרטל אני יודע אבל זו הוראה מלמעלה. המפלגה הנאצית מאז שעלתה לשלטון אוסרת על השתתפות ספורטאים יהודים במועדוני הספורט בגרמניה. והיא גם מחקה את השיא שלך מהרשומות.

גרטל: מה? חלאות

המאמן: אני מצטער גרטל

מעבר חד אל המשפחה

גרטל: אבא זרקו אותי מהנבחרת

אבא: מה? למה?

אמא: מה אתה לא רואה מה קורה סביבך? כל הכתובות ששמים נגד יהודים על החנויות? אתמול הבן הקטן שלך הלך מכות עם ילדים שקראו לו יהודן מסריח. הוציאו אותה בגלל שהיא יהודייה.

אבא: תראי אני לא מאמין שהמטורפים האלה יחזיקו מעמד בשלטון. אבל בינתיים לא יעלה על הדעת שלא תמשיכי להתאמן. אני שולח אותך לאנגליה. אין לי ספק שהם יקבלו אותך לנבחרת.

גרטל: אני מניחה שאין לי ברירה.

אבא: אין לך מה לחפש כאן יותר. סעי ללונדון.

ג'ורג' ס: גרטל ברגמן עברה לאנגליה ובשנת 1934 השיגה לשיא אישי בקפיצה לגובה 1.55 והפכה לאלופת בריטניה. כשנה לאחר מכן קיימו הנאצים ישיבה כשהיה ברור להם כי אם הם לא ישתפו ספורטאים יהודיים במשלחת הגרמנית מדינות העולם יחרימו את האולימפיאדה.

ישיבה של נאצים

גבלס: שימו לב לפי הוראה של היטלר. אנחנו צריכים להראות לעולם כאילו אנחנו מוכנים לשתף ספורטאים יהודים. בנוסף ביקשתי מגרינג שיפעל למחוק את הכתובות כנגד היהודים על חנויות ומסעדות בברלין. רק עד אחרי האולימפיאדה. חשוב שנראה לאורחים שלנו שנראה שאין לנו שום דבר נגד יהודים. (תלמידים מסירים כתובות כנגד יהודים). את הצוענים תרכזו במחנות ריכוז שאינכם ילכלכו את הרחובות.

שר הספורט: אנחנו פועלים כדי להחזיר את גיטל ברגמן מבריטניה לייצג את גרמניה.

גבלס: אתה בטוח? היא עוד עלולה לזכות במדליה, והיטלר לא ירצה לראות ספורטאית על דוכן המנצחים יהודייה. אי אפשר למצוא מישהי יותר טובה מהיהודייה הזו?

שר הספורט: אל תדאג היא תשתתף במחנה האימונים ורק שלושת הטובות ביותר יזכו להגיע לאולימפיאדה. נדאג לכך שהיא לא תהיה הטובה ביותר.

גבלס: איך?

שר הספורט: אחת המתאמנות תהיה גבר שנראה כמו אישה

גבלס: (מתחיל לצחוק) באמת?

שר הספורט: כן.

גבלס: (מוסיף לצחוק) גבר שמחופש לאשה. פשוט גאוני.

שיר

קריין: כדי לשכנע את גיטל לחזור שלחו את אבא שלה לבריטניה

גיטל: אבא? מה אתה עושה כאן? מה קרה?

אבא: רוצים שתחזרי לגרמניה

גיטל: אני לא חוזרת. זה היה רעיון שלך?

אבא: הם רוצים שתשתתפי באימונים למשחקים האולימפיים.

- גיטל: ולעזור להם להסתיר את האנטישמיות שלהם? אני לא חוזרת! הם אפילו לא נתנו לי להתאמן בגרמניה.
- אבא: אבל עכשיו את האלופה הבריטית. זה יהיה שונה.
- גיטל: אמרת שכל עוד אני אהיה בלונדון לא תצטרך לדאוג.
- אבא: אם לא תחזרי המשפחה שלנו תהיה בבעיה. שום דבר לא יעצור אותם אפילו לא רצח.
- גיטל: בסדר אבא.
- קריין: בלית ברירה חזרה גרטל לגרמניה על מנת להשתתף במחנה האימונים. שם התנכלו לה המתעמלות האחרות והשפילו אותה
- ארבע בנות מחזיקות תמונות של גרטל מהאליפויות הקודמות שלה. גרטל יושבת בצד ושותה קפה
- בת א': "לקחתי" את התמונות שלה מהאליפויות מהאלבום שלה.
- בת ב': מאד יפות. היא נראית בהן טוב יותר מבמציאות. לא?
- הבנות האחרות מגחכות
- בת ג': כן.
- ניגשות לגרטל
- בת ג': זו את?
- גרטל: מה את רוצה?
- בת ג': זו היא.
- בת ד': אפשר לקבל חתימה שלך לאלבום החתימות שלי?
- גרטל: "מאד מצחיק"
- בת ד': מה אוכל אותה?
- בת א': היא בקשה ממך יפה.

בת ב': (בזלזול) האלופה הבריטית הגדולה. ההצלחה עלתה לך לראש הא?

בת ג': את חושבת שאת יותר טובה מאתנו?

בת ד': תיזהרי שלא יקרה לך כאן משהו רע.

בת א' קורעת את התמונות שלה לפניו וזורקת אותן לרצפה.

בת א': את לא תרימי אותן?

גיטל מתעלמת והולכת מהן

קריין: דווקא המתעמל שנראה כמו מתעמלת הפך לחברתה הטובה ביותר של גיטל. כמוה גם אותו הכריחו הנאצים להשתתף. למתעמלת קראו דורה רייטן. למרות שניסו להכשיל את גרטל. היא הייתה הטובה ביותר בנבחרת. כשהיא פצועה ברגלה שלחו אותה לתחרות בוויטנברג חודש לפני המשחקים האולימפיים אשר קובעים את המשתתפים הגרמניים באולימפיאדה. היא השוותה את השיא הגרמני 1.60 והבטיחה את השתתפותה באולימפיאדה.

קריין: שבועיים לפני האולימפיאדה היא קבלה מכתב ממשרד הספורט בגרמניה

גרטל קוראת: "לצערנו הרב לא נמצאת מתאימה להיכלל בנבחרת הגרמנית לאולימפיאדה. השיא שלך נמחק מטבלת השיאים. ואת מוזמנת לצפות בתחרות האולימפית מהציע"

קריין: לעיתונות הודיעו השלטונות הגרמניים שגרטל לא תוכל להשתתף בשל פציעה. וכמו כן איימו על גרטל לא לספר דבר לעיתונות בחוץ לארץ אם היא רוצה להישאר בחיים.

אבל למרות הכל מי שזכה בתחרות הקפיצה לגובה הייתה ספורטאית יהודייה אחרת נציגת הונגריה. איבויה צ'אק.

אחרי האולימפיאדה עזבה גרטל את גרמניה ועברה עם משפחתה לארצות הברית והייתה אלופת ארה"ב בקפיצה לגובה ובהדיפת כדור ברזל.

ריקוד – לו יכולתי לראות את האור.

קריין: שלושת המנצחות בתחרויות הסיף היו יהודיות והן זכו בכל שלוש המדליות אילונה אלק, מהונגריה, הלנה מאייר מגרמניה שלאחר היסוסים וחשש למשפחתה הצדיעה במועל יד ועוררה סערה בעולם היהודי, ואלן פרייס מאוסטריה.

הישגים	ענף ספורט	מדינה	שם ספורטאי
רומח אישי ① - אלופה אולימפית	סיף	הונגריה	אילונה אלק
① - אלוף אולימפי	כדורסל	ארצות הברית	סמואל בלטר
① - אלוף אולימפי	כדור מים	הונגריה	גאורג ברודי
① - אלוף אולימפי	כדור מים	הונגריה	מיקלוש שרקני
קפיצה ① - אלופה אולימפית לגובה	אתלטיקה	הונגריה	איבויה צ'אק
חרב ① – אלוף אולימפי חרב קבוצתי ①, אישי	סיף	הונגריה	אנדרה קאבוש
משקל קל ① – אלוף אולימפי	<u>הרמת משקולות</u>	אוסטריה	רוברט פיין
משקל קל ① – אלוף אולימפי	היאבקות	הונגריה	קארוי קרפטי
זריקת דיסקוס ② – מדליית כסף	אתלטיקה	פולין	יאדביגה וייס- 'מרצ'ינקייביץ'

הלנה מאיר	גרמניה	סיף	רומח אישי ② – מדליית כסף
ויקטור קליש	אוסטריה	קיאק	②, זוגות ② – מדליית כסף 10000 מטר
אירווינג מרצקי	קנדה	כדורסל	② – מדליית כסף
ז'ראר בליץ	בלגיה	כדור מים	③ – מדליית ארד
אלן פרייס	אוסטריה	סיף	רומח אישי ③ – מדליית ארד

המשטר הנאצי ידע להסתיר היטב את אופיו השטני ב-17 הימים של האולימפיאדה. משתמה האולימפיאדה חזרו הנאצים להתנכל ליהודים. גרשו אותם רצחו בהם. וכשפתחו במלחמת העולם השנייה ב-1939 החלו להגשים את תוכניתם לפיתרון הסופי של היהודים. תחילה רכזו אותם בגטאות ואחר כך שלחו אותם למחנות עבודה והשמדה. שישה מליון יהודים נרצחו בשואה. אבל רוחו של העם היהודי לא נשברה. ומאפר הריסותיו הקים את מדינתו היא מדינת ישראל. ונשבע כי "לא עוד".

השיר בגלל הרוח

התקווה